

В Європейському Союзі виконання експертиз, їх якість та об'єктивність контролюють, передусім, суди. Ураховуючи постійний процес уніфікації законодавства країн-членів ЄС, на 24 пленарному засіданні Єврокомісії з питань ефективності правосуддя 2014 р. прийнято «Керівні принципи щодо ролі призначених судом експертів у судових процесах держав — членів Ради Європи». Цим документом (окрім вимог до експерта та його підготовки, порядку його призначення, прав та обов'язків) передбачено випадки, підстави та види його відповідальності, поміж яких, наприклад, такі: санкції за порушення особистого або процесуального обов'язку, санкції у випадках виконання неправильної / некваліфікованої експертизи,

санкції за порушення строків тощо. Окремими нормами «Керівних принципів...» визначено порядок відшкодування збитків у разі неякісної та необ'єктивної експертизи, а також обов'язок експерта застрахувати свою професійну відповідальність.

Ураховуючи, що вступ до ЄС Україна визначила як стратегічний напрям її подальшого розвитку, то вдосконалювати законодавство, що регулює судово-експертну діяльність, необхідно, передусім, у межах євроінтеграційних процесів. Це стосується також правових норм, які регулюють підстави виникнення та види відповідальності експерта. Немає потреби створювати власні норми та принципи, якщо з часом доведеться підлаштовуватися під європейські.

Особливості лінгвістичного дослідження «мови ворожнечі»

Анна Ярош,

канд-ка юрид. наук, ІСТЕ, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0291-7061>,
e-mail: Anita_2904@ukr.net

Визначено поняття та лінгвістичні ознаки «мови ворожнечі», окреслено особливості здійснення лінгвістичного дослідження виявів «мови ворожнечі» у публічних текстах.

Ключові слова: мова ворожнечі; мова ненависті; розпалювання ворожнечі; лінгвістичні ознаки; аксіологічно маркований.

Peculiarities of the linguistic research of «hate speech»

Anna Yarosh

The article defines the concept and linguistic features of «hate speech», and outlines the linguistic research peculiarities of the expressions of «hate speech» in public texts.

Keywords: hate speech, inciting hatred, linguistic features, axiologically marked

Дослідження виявів «мови ворожнечі» у публічній комунікації пов'язане з нагальною потребою залучення спеціальних знань лінгвістів у правозастосуванні, а саме під час кримінального провадження у справах, у яких складом злочину визначено ті чи ті мовленнєві дії. Лінгвістичне дослідження виявів «мови ворожнечі» передбачає підтвердження чи спростування наявності в тексті мовленнєвих актів «заклик до протиправних дій» і «розпалювання ворожнечі». Тому окреслення особливостей здійснення лінгвістичного дослідження цих мовленнєвих актів у публічних текстах є одним із найактуальніших завдань лінгвістичної експертизи.

Дослідженню «мови ворожнечі» присвячені праці Л. Ажнюк, Ф. Бацевича, Т. Ісакової, Ю. Сороки, І. Гарбери, Г. Прищепи, К. Рускевич та ін.

Україномовна версія Вільної енциклопедії «Вікіпедія» визначає поняття «мови ворожнечі»

(англ. *hate speech* — досл. мова ненависті) як систематичне застосування промов, спрямованих на вияв агресії, спрямованої на людину або групу осіб за ознакою раси, релігії, статі або сексуальної орієнтації [1]. Більшість лінгвістів віддають перевагу саме цьому формулюванню, хоча науковці й дослідники так і не дійшли згоди щодо єдиного визначення цього терміна.

Загальнополітична рекомендація Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (далі — ЄКРН) № 15 визначає «мову ворожнечі» як обстоювання, заохочення або підбурювання у будь-якій формі до приниження, ворожнечі або паплюження щодо певної особи чи групи осіб, а також будь-які вияви утиску, образ, створення негативних стереотипів, стигматизації або погроз щодо такої особи чи групи осіб (і будь-яке виправдання всіх цих форм вираження) за ознакою раси, кольору шкіри, походження, національної або етнічної належності,

віку, інвалідності, мови, релігії чи вірування, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації та інших характеристик або статусу особи [2].

До того ж «мова ворожнечі» може бути спрямована як на окрему особу, так і на групу людей, які не відповідають певним критеріям, тому піддаються дискримінації. Не належить до «мови ворожнечі» контент, який має вкрай негативну конотацію, якщо він стосується конкретної особи і не ототожнює її з конкретною соціальною групою.

Здебільшого йдеться про публічні висловлювання, що стосуються засобів масової інформації та публічних людей, переважно політиків. Носії «мови ворожнечі» ділять суспільство на «таких» та «інших», «своїх» та «чужих», створюючи інгрупу (свої) та аутгрупу (чужі), яку представляють такою, що становить загрозу для інгрупи, наділяючи її рисами, що не є притаманними загальноприйнятими стереотипами суспільства.

Корпус «риторики ненависті» великий і розмитий, це не обов'язково має бути прямий заклик до насильства чи розпалювання ворожнечі, зазначає К. Рускевич. Єдине визначення, яке завжди чітко простежується — це зв'язки-протиставлення «я та інший» або «ми та інші» [3].

Лінгвістичні ознаки «мови ворожнечі»: загальні гасла задля створення негативного образу етнічної, релігійної чи певної соціальної групи; негативно-забарвлена жаргонна лексика, оказіональні вислови з негативним відтінком; згрубіла лексика, що має негативну конотацію, діалектизми, негативні оцінні вислови; наявність нетолерантних висловів, а також тенденційний добір фактів, що створює негативний образ; використання ксенофобних назв національностей, образливих слів, проголошення агресивного ставлення до іншої країни [4].

Розглянемо деякі особливості лінгвістичного дослідження виявів «мови ворожнечі» в контексті ст. 161 Кримінального кодексу України («умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності, або образи почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями») [5] на прикладі публікації «Пришло время готовить Конституцию для Одесчины», який наводить у своїй статті Л. Ажнюк.

Аналіз текстового матеріалу в контексті розпалювання ворожнечі передбачає, по-перше, виявлення словесних позначень, що вказують на належність до певної національної або етнічної групи, а по-друге, з'ясування, чи є ці висловлювання

аксіологічно маркованими, тобто такими, які наділяються автором певними рисами (привабливими чи непривабливими) [6, с. 11].

У тексті аналізованої публікації етнічному фактору відведено помітне місце. Тут згадуються представники низки різних національностей із позитивними характеристиками: «предприимчивых греков», «трудолюбивых немецких колонистов», «новые сограждане [болгари та греки] приложили немало усилий к развитию на Одесчине сельского хозяйства», «Так бы оно и продолжалось, если бы не москаль», «Русская армия очистила эти земли от татар и турок» [6, с. 11].

На тлі позитивної характеристики росіян та представників інших етносів (греків, німців, болгар) постає негативна забарвленість інформації, що стосується трьох національних груп: українців, кримських татар і турків. Українці зображені безпорадними невільниками, рабами: «Вплоть до конца XVIII в. лишь изредка украинцы могли проследовать через эти земли как посланники к крымскому хану... в основном же они попадали сюда в качестве захваченных рабов — в скорбном пути транзитом через татарский Крым». Кримські татари та турки зображені жорстокими та безжальними завойовниками: «это они своими набегами наводили ужас на Киевщину, Черкасщину и Полтавщину» [6, с. 12].

Аналіз контексту публікації, у якому вживаються слова на позначення етнічної та національної належності, показав, що висловлення, пов'язані за змістом з етнонімами українець, кримський татарин, турок, набувають негативного аксіологічного забарвлення послідовно. За висловленнями, пов'язаними за змістом з етнонімами росіянин та москаль, так само послідовно закріплені позитивні характеристики. Цього «аксіологічного принципу» автор дотримується завдяки використанню різноманітних мовних засобів і прийомів: від аксіологічно маркованих лексичних одиниць до оцінних конструкцій. Такий спосіб подання інформації в сучасній юриспруденції, соціолінгвістиці та юридичній лінгвістиці отримав назву «мова ворожнечі» [6, с. 12].

Усе зазначене вище дає підстави стверджувати, що аналізований текстовий матеріал містить відомості, які спричиняють розпалювання міжнаціональної ворожнечі. Такі відомості подаються в тексті шляхом послідовного аксіологічного протиставлення, з одного боку, етнонімів українець, кримський татарин, турок, їхніх словотвірних похідних та пов'язаних із ними подій,

а з іншого — етнонімів росіянин і москаль та пов'язаних понять і подій [6, с. 12].

Отже, виходячи з викладеного вище, варто зазначити, що «мова ворожнечі» — це слова та словосполучення, які виражають суспільну думку стосовно вразливих тем у публічній комунікації. Конструкції «мови ворожнечі» можуть бути як явними, так і прихованими. Для лінгвістичних ознак «мови ворожнечі» характерним є поєднання стандартних і експресивних одиниць: жаргонізмів, просторічних і згрублених висловів, діалектизмів, негативних оцінних висловів. Особливостями лінгвістичного дослідження виявив «мови ворожнечі» в контексті розпалювання ворожнечі можна назвати виявлення словесних позначень, що вказують на належність до певної національної або етнічної групи та з'ясування, чи є ці висловлювання аксіологічно маркованими.

Перелік джерел посилання

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Мова_ворожнечі (дата звернення: 12.03.2023).

2. Загальнополітична рекомендація Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ЄКРН) № 15: протидія мові ворожнечі від 08.12.2015 р. URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-hatespeech-ukrainian-tran/1680a11674> (дата звернення: 12.03.2023).

3. Рускевич К. Риторика ненависти. URL: <http://liva.com.ua/ritorika-nenavisti.html> (дата звернення: 12.03.2023).

4. Богданова І., Лептуга О. «Мова ворожнечі» в текстах українськомовного медіапростору. Український світ у наукових парадигмах : зб. наук. праць Харк. нац. пед. ун-ту ім. Г. С. Сковороди. Харків. 2020. Вип. 7. С. 6—11.

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 12.03.2023).

6. Ажнюк Л. В. Словесний екстремізм та його лінгвістична діагностика. *Одеський лінгвістичний вісник*. Спецвипуск. 2017. С. 7—14.

Новітні наукові здобутки судово-ветеринарної експертизи із визначення каліцтва тварин

Іван Яценко,

д-р ветер. наук, професор, Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8903-2129>, e-mail: yacenko-1971@ukr.net

Уперше розроблено «Методику судово-ветеринарного дослідження тварин з метою встановлення їх каліцтва», у межах якої сформульовано дефініцію поняття «каліцтво тварин», з'ясовано причини та основні його ознаки, розроблено класифікацію каліцтва за десятьма критеріями, запропоновано порядок його визначення у практиці судово-ветеринарної експертизи.

Ключові слова: судово-ветеринарна експертиза; тварини; тілесні ушкодження; каліцтво; ознаки; класифікація; порядок визначення; судочинство.

The latest scientific achievements of forensic veterinary examination in determination of animal mutilation

Ivan Yatsenko

For the first time, the Methodology of forensic veterinary examination of animals for the purpose of establishing their mutilation has been developed, within which the definition of the animal mutilation concept has been formulated. Its causes and main signs have been clarified, also classification of mutilation by ten criteria has been developed; the procedure for its determination in practice of forensic veterinary examination has been proposed.

Keywords: forensic veterinary examination; animals; bodily injuries; mutilation; signs; classification; determination procedure; proceedings.

У кожній розвиненій країні світу поряд із захистом прав людини приділяється значна увага захисту тварин від жорсткого поводження, їх насильства й необґрунтованого винищення. Це обумовлено тим, що хребетні тварини здатні відчувати фізичні й психічні страждання [1].

У 2006 р. в Україні прийнято Закон «Про захист тварин від жорстокого поводження» [2], а в 2017 р. суттєво посилено адміністративну й кримінальну відповідальність за жорстоке поводження із тваринами [3]. Проте випадки зазначених правопорушень залишаються численними